

O'ZBEKISTONDA TRANSPORT LOGISTIKASI VA IMKONIYATLARI.

Sotvoldiyev Muzrobjon Bakirjon o'g'li

Farg'ona sanoat va xizmat ko'rsatish texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

Hatamov Behzod Alisher o'g'li

Farg'ona sanoat va xizmat ko'rsatish texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada logistika tushunchasi tarixi va rivojlanishi, logistika funktsiyalarining xususiyatlari, logistikaning asosiy maqsadi, logistikaning global maqsadi hamda logistikaning moddiy oqimlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *logistika, kosmos, sanoat korxonalarini, agrosanoat majmui, transport, NATO, tizim, blok, tugun.*

Logistika tushunchasi tarixi va rivojlanishi.

Logistika - kosmosda va asosiy manbalardan yakuniy iste'molchiga bo'lgan vaqt ichida moddiy va axborot oqimlarining harakatini rejalashtirish, boshqarish, nazorat qilish va tartibga solish fani.

Logistika, chuqur tarixiy ildizlarga ega bo'lsa-da, nisbatan yosh fan. Ikkinchi jahon urushida, ayniqsa, mudofaa sanoati, modeldagi va ta'minot bazalari bilan transport va qurol-yarog', yoqilg'i-moylash materiallari va oziq-ovqat bilan ta'minlash uchun strategik vazifalarni hal qilishda va aniq ta'sir o'tkazish uchun foydalanilganda ayniqsa jadal rivojlanishga erishildi. Asta-sekin logistika tushunchalari va usullari harbiy qismdan fuqarolik sohasiga, avvalo, aylanma sohasida moddiy oqimlar harakatini oqilona boshqarish bo'yicha, keyin esa ishlab chiqarishda yangi ilmiy yo'nalish sifatida o'tkazila boshladi. [1,2,3]

Logistika funktsiyalarining xususiyatlari.

Logistika funktsiyasi logistika tizimining maqsadlarini amalga oshirishga yo'naltirilgan logistika operatsiyalarining birlashtirilgan guruhi hisoblanadi.

Logistikaning zamonaviy vazifalari bilan ikki funktsiya funktsiyasi mavjud: operatsion va muvofiqlashtirish.

Ta'minot, ishlab chiqarish va tarqatish sohasidagi moddiy boyliklarning harakatini to'g'ridan-to'g'ri nazorat qilish bilan bog'liq funktsiyalarning operatsion xarakteri.

Yetkazib berish sohasidagi funktsiyalar mahsulot etkazib beruvchilardan yoki ularni sotib olish nuqtasidan ishlab chiqarish korxonalariga, omborlarga yoki savdo omborlarga o'tkazishni boshqarishni o'z ichiga oladi.

Ishlab chiqarish bosqichida logistika funksiyasi inventarizatsiyani boshqarish, ya'ni ishlab chiqarish jarayonining barcha bosqichlarida yarim tayyor mahsulotlar va tarkibiy qismlarning harakatini nazorat qilish, shuningdek tovarlarni toptancilar va chakana savdo joylariga ko'chirishni o'z ichiga oladi. [4,5]

Mahsulotni taqsimlashni boshqarish funksiyasi ishlab chiqaruvchi korxonadan iste'molchilarga yakuniy mahsulot oqimini tezkor tarzda tashkil etishni o'z ichiga oladi.

Logistik muvofiqlashtirish vazifalari quyidagilardan iborat: turli bosqichlar va ishlab chiqarish qismlarining moddiy resurslariga bo'lgan ehtiyojni aniqlash, tahlil qilish; kompaniyaning faoliyat yuritadigan bozorlarini tahlil qilish va ushbu bozorlarning boshqa manbalarining xatti-harakatlarini kiritish; Buyurtma va mijozlar ehtiyojlariga tegishli ma'lumotlarni qayta ishlash. Ro'yxatga olingan logistika vazifalari tovarlar uchun talab va taklifni muvofiqlashtirishdir. Bu ma'noda marketing va logistika bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, "marketing marketingi talabni keltirib chiqaradi va logistika uni amalga oshiradi" - tashkil etilgan formul - jiddiy nuqtai nazarga ega. Bir darajaga qadar formulalar logistika va ishlab chiqarish munosabatlarining muvofiqlashtirilishi uchun qo'llaniladi. [6,7,8]

Logistika funksiyalarini muvofiqlashtirish funksiyalari doirasida, yana bir yo'nalish - ishlab chiqarishni rejalashtirish va rejalashtirish, stokirovkalarni qisqartirish istagi, firmalarning ishlab chiqarish va marketing faoliyatini samaradorligini kamaytirmasdan paydo bo'ldi. Uning mohiyati shundaki, real buyurtmalar qabul qilinganidan keyin tuzilgan talablar prognozi, transport jadvallari va tayyor mahsulot zaxiralarini boshqarishning umumiy tartibi ishlab chiqilib, natijada ishlab chiqarishni rejalashtirish, uni xomashyo va komponentlar bilan ta'minlash dasturlarini ishlab chiqish aniqlanadi [9,10,11].

Logistikaning asosiy maqsadi.

Logistikaning global maqsadi - aylanishni kamaytirish, inventarizatsiyani kamaytirishdir.

Ishlab chiqarish bosqichida - jarayonlar sinxronizatsiyasi hisobiga; moddiy resurslarga bo'lgan ehtiyojni aniqlash orqali; nima talab qilinadi..? qachon qanchalik..? o'z-o'zini boshqarish vositasi (ma'lum bir mahsulotga bo'lgan talabga muvofiq ishlab chiqarilgan).

Turli ishlab chiqarish davrlarini va mahsulot ishlab chiqarish nisbati.

$$T_n = 1\%$$

$T_{tp} = 99\%$ SET TP - ishlab chiqarish aylanishi (do'konlarda yurish qismlari uchun vaqt).

Tobr = 5% Ttp - pr-v (Ar & ge, TTP)

Tprost = 95% Tobr - ishlov berish

Tprost - transport, saqlash, uzilish

To = 15% Bu asosiy ish vaqti

TVSP - yordamchi vaqt

TVSP = 70-85%

$t = t_{pcs} + t_n / n$ - vaqtni qisqartirish formula

Logistikaning asosiy vazifasi - materiallar, energiya, axborot, kadrlar va ishlab chiqarishdan foydalanish. Istalgan iste'molchini ma'lum bir vaqtda ma'lum bir narxda va belgilangan narxda mahsulot bilan ta'minlang. [12,13]

Logistika ta'minot - maksimal materiallarni xarid qilish.

Logistik ishlab chiqarish - qo'shimcha saqlash joyini toping.

Mahsulotlar imkon qadar tez sotilishi kerak: DTD yoki DTD (to'g'ridan-to'g'ri yoki vositachi orqali).

Mahsulot taqsimotining mohiyati jismoniy va iqtisodiy jarayonlarning kombinatsiyasi hisoblanadi. Jismoniy harakat uning geografik nuqtasidan ikkinchisiga qarab hududiy taraqqiyotdan iborat. Iqtisodiy sohada harakat bir moldan boshqasiga molni o'tkazishdan iborat. mol-mulk egasining huquqlarini o'zgartirishda.[14,15,16]

Logistika - tovarlarni iste'molchiga yetkazib berish uchun minimal vaqt va minimal xarajatlarni ta'minlovchi mahsulot taqsimotining bunday kanalini topish. Ishlab chiqarishni takomillashtirish va takror ishlab chiqarishni ta'minlaydi.

Tovar-xom ashyo - sotilmaydigan tayyor mahsulotlar.

Tovarlarning maqsadi:

- mijozlar ehtiyojini qondirish;

- mulkdorga foyda keltirishi;

Aylanma aylanish jarayoni imkon qadar qisqa bo'lishi kerak. Shartlar:

1. sotuvchi bozorida iste'mol bozoriga o'tish;

2. Katta miqdordagi ishlab chiqarish kichik ishlab chiqarish bilan almashtiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT:

1. Gadjinskiy A.M. Logistika asoslari: O'quv qo'llanma. - M.: Marketing, 1996.

2. Goncharov P. va boshqalar. Logistika asoslari: O'quv qo'llanma. - Orenburg, 1995.-84s.

3. qizi Olimova D. S. et al. THEORETICAL BASIS FOR THE USE OF MODERN GIS TECHNOLOGIES IN THE CREATION OF NATURAL CARDS //RESEARCH AND EDUCATION. – 2022. – T. 1. – №. 4. – C. 4-10.
4. O'G'li S. Y. S., Zuxriddinova M. S., Qizi A. S. B. THE USE OF MAPINFO PROGRAM METHODS IN THE CREATION OF CADASTRAL CARDS //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. A3. – C. 278-283.
5. Mamatqulov O., Qobilov S., Yokubov S. FARG 'ONA VILOYATINING TUPROQ QOPLAMIDA DORIVOR ZAFARON O 'SIMLIGINI YETISHTRISH //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D7. – C. 240-244.
6. Mavlyankulova S. Z. et al. THE ESSENCE OF CARTOGRAPHIC MAPS IS THAT THEY ARE USED FOR CARTOGRAPHIC DESCRIPTION OF THE TERRAIN. GENERALIZING WORKS IN THE PREPARATION OF MAPS //RESEARCH AND EDUCATION. – 2022. – T. 1. – №. 4. – C. 27-33.
7. Khakimova K. R. et al. SOME TECHNOLOGICAL ISSUES OF USING GIS IN MAPPING OF IRRIGATED LANDS //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 4. – C. 226-233.
8. Alakhanov Z. M. et al. THE STATE CADASTRE FOR THE REGULATION OF INFORMATION RESOURCES FOR THE FORMATION AND IMPROVEMENT //Educational Research in Universal Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 47-53.
9. Arabboevna A. M., Shavkat o'g'li Y. S. The Use of Geoinformation Systems in the Study of the Land Fund of Household and Dekhkan Farms //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 8. – C. 163-164.
10. Mukhriddinkhonovich A. Z. Actual Issues of Design of Small Towns in Uzbekistan //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2022. – T. 3. – №. 6. – C. 576-580.
11. Shavkat o'g'li Y. S., Avazbek o'g'li A. A. Ways to Improve the Application of Cartographic Research Method in the Development and Equipment of Land Resources Cards //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2022. – T. 3. – №. 7. – C. 139-145.
12. Arabboyevna A. M. Biological Activity of Typical Irrigated Gray Soils //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2022. – T. 3. – №. 6. – C. 285-289.
13. Rakhimjonovna K. K., Mukhddin M. K. TYPES OF GEODETIC WORKS IN THE CONSTRUCTION OF HIGH-RISE BUILDINGS AND STRUCTURES //British Journal of Global Ecology and Sustainable Development. – 2022. – T. 10. – C. 98-103.

14. Rakhimonovna K. K., Abdulhay o'g'li A. A. Create a Layer of Maps Those are Part of the Livestock and Poultry Astral //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2022. – T. 3. – №. 11. – C. 61-67.
15. Khakimova K. R. et al. MAP VISUALIZATION IN ARCGIS AND MAPINFO //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 4. – C. 220-225.
16. Valievich M. H. Measurement Of Sediments Of Industrial And Civil Buildings And Structures By High-Precision And Accurate Levelling Of Short Rays //The American Journal of Engineering and Technology. – 2021. – T. 3. – №. 05. – C. 65-71.